

İNTERNET ve DEMOKRASİ: DOĞRU BİLGİ, ÖZGÜR İLETİŞİM, KATILIM ve EŞİTLİK BAĞLAMINDA İNTERNET ve DEMOKRASİ İLİŞKİSİ

Gözde Dedeoğlu*

* Yrd. Doç. Dr., Nişantaşı Üniversitesi.

gozde.dedeoglu@nisantasi.edu.tr

Özet: İnternet ve demokrasi ilişkisini irdelemek ve sorunsal hususları çözümlenmek, içinde bulunduğumuz çağda birey ve toplumun iyiliği için önemli ve gerekli görünmektedir. Yirminci yüzyılın son yıllarında yükselişe geçen İnternet kullanımı, bir taraftan küresel boyutta kitlesel ölçüde iletişimi ve etkileşimi sağlarken, diğer yandan sahip oldukları özelliklerdeki birbirini destekleyici nitelikleri nedeniyle demokrasi kültürü ve demokratik toplum yapısını geliştirmekte ve genişletmektedir. Bu olumlu yöndeki etkilerin yanında İnternet ve demokrasi ilişkisi irdelemesinde sorunsal nitelikli hususlar da gözlenmektedir. Bilginin doğruluğuna yönelik sorunlar, demokrasinin özsel nitelikleri olan ifade özgürlüğü, katılım ve eşitlikle ilgili sorunlar, İnternet'in demokrasi kültürü ve demokratik toplum yapısı üzerindeki olumlu etkilerini azaltan ya da engelleyen başlıca unsurlar olarak görülmektedir. İnternet - demokrasi ilişkisindeki olumlu niteliklerin çoğaltılması ve olumsuz niteliklerin engellenmesi insanlığın ve dünyanın geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: İnternet, demokrasi, etkileşim, iletişim özgürlüğü, katılım, eşitlik.

Abstract: To analyze the Internet and democracy relationship and to solve the problematic issues seem important and necessary for the well-being of individual and society in the age of we are living in. Internet usage which augmented in the latest years of twentieth century, is enabling the global communication and interaction, has two way supporting attributes and so, is developing and enhancing democracy culture and democratic social structure. In the analysis of Internet-democracy relationship, problematic issues are also observed beside those positive impacts. The problems with accuracy, the problems related with intrinsic features of democracy; freedom of expression, participation and equality seem main items which diminish or impede the positive impacts of Internet on democracy culture and democratic social practice. Expanding positive features of the Internet and impeding the negative ones are of great importance for the future of humanity and the world.

Key Words: Internet, democracy, interaction, freedom of communication, participation, equality.

1. Demokrasi

Tanımı konusunda farklı fikirlere rastlanmakla birlikte, insanlığın uygarlık tarihi sürecinde ideal olma bağlamında üzerinde en fazla uzlaşılan yaşama biçiminin demokratik toplum yapısına yönelik olduğu gözlenmektedir. Toplumsal yaşama geçişle birlikte birarada yaşama kültürünü oluşturmaya başlayan insanlığın, aynı zamanda bir gereklilik ve zorunluluk olarak ortaya çıkan bu durumla ilgili olarak derin görüş ayrılıkları ve çatışmalar da yaşadığını ileri sürmek mümkündür. 15. ve 16. yüzyıldaki Rönesans ve Reform'un ardından bilimsel ve coğrafi keşif ve icatları, ekonomik hayatta merkantilizmi ve endüstrileşmeyi yaşayan Batı toplumları siyaset felsefesinde kaydedilen gelişmeler ve toplumsal

yaşamda sürdürülen hak savaşları ile birlikte 18. yüzyılda, tohumları daha önceki yüzyıllarda bulunan ilk Anayasa'larını geliştirerek demokrasinin gelişimi yönünde önemli mesafe katetmiştir. Görece barışçıl geçen 19. yüzyıl sonrası, insanlık tarihi için pek çok olumsuzluğu, savaş ve şiddeti barındıran 20. yüzyıl'da demokrasinin krize girdiği ve Batı uygarlığının kendi değerleriyle çelişen karar ve eylemler içinde olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde demokratik toplum yapısı bağlamında değerlendirildiğinde Doğu'nun da büyük sorunlar barındırdığı görülmektedir.

Demokrasinin gelişmesi gerek kültürel,

gerek ekonomik, gelişmeyle bağlantılıdır. Demokratik bir toplum yapısı, toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine karşı “saygılı” olması temelinde yükselebilmektedir. Böyle bir toplumun, en küçük biriminden en büyüğüne kadar demokrasi kültürüne uygun bir anlayış ve yaşam pratiğini göstermesi beklenmektedir. Cinsiyetler arası, farklı yaş grupları, meslek, statü ya da gelir gruplarının üyeleri arasında hakların korunması yönünde olması gereken saygı ve eşitlik ilkesi demokratik bir toplumun en temel nitelikleri arasında sayılmaktadır. Ancak ailede, okulda, işyerinde ya da yurttaş-devlet arasında demokratik ilişkilerin var olmasıyla, o toplumun bütününde de demokrasinin varlığından söz edilebilmesi mümkün olabilmektedir.

Demokrasi kültürünün ve demokratik toplum yapısının gelişmesi; eğitim olanaklarının yaygınlaşması, artması, istihdam talebinin karşılanması, bilim, sanat ve edebiyata önem verilmesi, bireylerin kişisel gelişim fırsatlarından yararlanabilmesi ve doğru bilgiye erişebilmesi ile doğru orantılıdır.

21. yüzyılın ilk 13 yılı geride kalırken dünyanın ve insanlığın içinde bulunduğu genel durum çok fazla umut vaat etmemektedir. Bununla beraber, büyük gelişme gösteren teknolojinin etik değerlerle uyum içinde kullanımı bu tabloyu değiştirme potansiyeli taşımaktadır. İleri teknolojinin, var olan olumsuzlukları azaltması ve yeni sorunlara neden olmaması, teknolojinin etkilerine ilişkin farkındalığı ve insani değerlerin benimsenmesine yönelik kararlılığı gerekli kılmaktadır. Teknolojinin tasarlanma aşamasından başlayarak, üretim, dağıtım ve kullanım sürecinde etik ilkelere uygun olarak davranılması, toplumun genelinde-hayatin her alanında etik değerleri benimsemiş bireylerin oluşturduğu bir toplumda mümkündür. Bu bağlamda, ideal olma niteliğini sürdüren demokrasinin benimsenmesi ve devamlılığında İnternet’in sahip olduğu rol, bu teknolojinin geliştirilmesi ve kullanımında sorumlu davranışa gereksinim duymaktadır.

2. İnternet’in Yükselişi ve Etkileri

Toplumsal değişimin altyapısal nedenleri arasında bulunan teknolojik gelişme, hayata kattığı hız boyutuyla birlikte yaşamın her alanında “dönüşüm” olarak tanımlanabilecek etkiler yaratmaktadır. Sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi yaşamda meydana gelen yeni ilişki, iletişim ve iş yapma biçimleri, İnternet’in içine doğan yeni nesil tarafından daha öncesi hayal edilemeyecek biçimde yeni yaşam biçimleri ve alışkanlıkları doğurmuştur. Uyarlık tarihine kaydedilen değişimin, “İnternet’ten Önce” ve “İnternet’ten Sonra” olarak ifade edilecek ölçüde olduğunu ileri sürmek mümkündür. Ancak, bütün bu etkilerin tamamının

olumlu yönde olduğunu söylemek güçtür. İnternet, insanlık tarihinde yeni bir çığır açarken, insanlığın bugüne değin aşması gereken sorunlara yenilerini ekleyebilmektedir.

İnternet, insanların karşışarşıya geldiği bir alan niteliğindedir. Gündelik hayatta olması gerektiği gibi, burada da insanların birbirlerine karşı “saygılı” olması esastır. Diğer kişilerin de “haklar”ı olduğunu bilmesi, düşünülmesi ve buna uygun olarak davranılması beklenmektedir. Ancak, İnternet’te, kimliğin gizlenebilmesi, uzaktan izlemenin mümkün olması gibi birçok nitelik sahtekarlıklara ya da hak ihlallerine neden olabilmektedir. Bu tür sorunlar doğrudan, ilk adımda verdiği zararın ötesinde farklı olumsuz sonuçlar da üretebilmektedir.

İnternet’in başkasına zarar vermeden kullanılması, kullanan kişilerin niyetiyle bağlantılıdır. Böyle bir amaç ise kişilerin genel anlamda, etik değerleri benimsemiş olmasıyla ilgilidir. Hayatın başka alanlarında diğer insanlara, haklarına saygı duymayan bir kişinin İnternet ortamında farklı olmasını beklemek gerçekçi görünmemektedir.

3. Demokrasi ve İnternet İlişkisi

Yirminci yüzyılın son on yılında yükselişe geçen ve içinde bulunduğumuz yüzyılda toplumsal değişimin en güçlü etki unsurlarından biri olan İnternet kullanımının, tüm dünyada, demokrasinin gelişimi üzerinde etkili olduğu yönünde geniş bir kabul bulunmakla birlikte konuya ilişkin tartışmalar da sürmektedir. Yeni teknolojilerin demokratik potansiyeline ilişkin tartışmaların geçmişi uzun olmasına karşın, İnternet’le birlikte bu tartışmalara gelen yeni boyutun, beklentileri gündelik siyasal alana dahil etmesi olduğu söylenmektedir [1]. Demokrasi kültürünün varlığı ve demokratik toplumsal pratiklerin gerçekleşmesindeki rolü nedeniyle İnternet, yurttaşlık bilincinin gelişmesi ve uygulanmasında önemli katkılar sağlamaktadır.

İnternet, gerçekten demokrasiyi geliştirmekte ve genişletmekte midir, yoksa demokratik toplum yapısıyla ilgili olarak tehdit niteliğinde özellikler de taşımakta mıdır? Bu soruyu yanıtlama girişimi, demokrasi ve İnternet’in niteliklerini irdelerek karşılaştırmayı gerekli kılmaktadır.

4. Demokrasi ve İnternet’in Nitelikleri

Demokratik toplum, gücün-egemenliğin halkın elinde olduğu bir toplumdur. Demokrasiyi tanımlayan başlıca özsel nitelikler **ifade özgürlüğü**, **katılım** ve **eşitlik**dir. Demokratik bir toplumda yaşayan bireylerin insani yaşam standartlarını sağlaması yanında, kendilerini geliştirecek

olanaklara erişebilmeleri beklenmektedir. Bunun yanısıra bireylerin, içinde yaşadıkları dünyada olan bitenle ilgili olarak doğru bilgilenmeye gereksinimi bulunmaktadır. Demokratik toplum yapısının bellibaşlı nitelikleri arasında yer alan “ifade özgürlüğü” ve “katılım” özelliğinin sağlanması, sağlıklı kararlar verebilmeyi mümkün kılan kişisel niteliklerin yanısıra, genele ve gündeme ilişkin bilgilenmeyi ve iletişim araçlarına erişimi gerektirmektedir.

İnternet’in nitelikleri ve sağladığı olanaklar incelendiğinde kitlesel nitelikte, çok kişi arasında iletişim sağlayan bir araç ve ortam olduğu görülmektedir. Sağladığı iletişim çok yönlü olduğundan anında bilgi ya da fikir paylaşımını mümkün kılmakta, toplumsal dinamizm oluşturan “etkileşim” yaratmaktadır. Bütün bunlar demokrasiyi tanımlayan özel nitelikler arasında olan “özgür ifade” ve “katılım” unsurlarını desteklemekte, olumlu olarak etkilemektedir. Bunların yanısıra, İnternet, coğrafyadan bağımsız-küresel boyutta, niteliği farklı kültürlerin birbirlerini tanımaları ve anlamaları için fırsatlar yaratmakta, bu durum tüm insanlığın birbirini sevmesi, barış içinde yaşaması için olumlu yönde etki oluşturmaktadır. Ancak, demokratik toplum yapısının özellikleri bunlarla sınırlı olmadığı gibi, İnternet’in demokratik toplum yapısı üzerindeki etkilerinin yönü hakkında görüş oluşturabilme amacının, daha fazla incelemeye gerek duyduğu görülmektedir.

5. Doğru Bilgi

Bilişim teknolojileri yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren gücünü ve yaygınlığını artırırken, bireyleri ve toplumu çok yönlü olarak etkilemiş ve değiştirmiştir. “Bilgi” yeni bir üretim faktörü olarak belirginleşmiştir. Kişiler bilgi alışverişinde bulunmakta, bilgiye dayanarak kararlar alınmakta, işler yapılmaktadır. Harold Innis bilginin iktidar aracı olduğunu ve bilginin taşınmasında işlevsel olan iletişim ortamlarıyla bu iktidarın kaynağının yakından ilişkili olduğu söylemektedir [2]. Deborah Johnson ise, “bilgi”nin ancak doğru ve ilgili ise “güç” olduğuna dikkat çekmektedir [3]. Bilgi, bir sağaltım yöntemi, bir şirketin yönetimi, işe kimin alınacağı, seçimlerde kime oy verileceği, denizde hangi yöne doğru seyir edileceği, vb. kararlara yönelik olabilmektedir. Bunun yanında, bir bilgisayarda bulunan bilginin hatalı olma olasılığı da bulunmaktadır. Hatanın nedeni kasıtsız olabileceği gibi, kasıtlı da olabilmektedir. Hatalı bir bilgi bilgisayarlar da saklanabilmekte ve iletişim teknolojilerinin yardımıyla dağılabilmektedir. Dolayısıyla, İnternet doğru bilginin dağıtılmasına olanak sağlamasının yanında, yanlış bilginin yayılmasını da sağlayabilmektedir [4]. Dağıtılan bilgi hayati bir

hususta olabilmekte ve etkisi kısa zamanda kitlesel boyuta ulaşabilmektedir. Kişilere, kurumlara, ürünlere, güncel ya da tarihsel bir olguya ilişkin kasıtlı olarak yanlış, iftira niteliğinde bilgi oluşturup bunu kısa sürede kolaylıkla küresel boyutta yaymak İnternet teknolojisiyle olasıdır. İyi niyetle yapılan bir bilgi paylaşımı bile yanlış içeriğe yönelik olabilmektedir. Üretilen yanlış bilgi kişi ya da kurumların yaşamlarına etki edebilmektedir. Çok hızlı biçimde yayılan bilginin doğruluğuna yönelik özen ve kontrol bu nedenle büyük önem taşımaktadır.

Demokratik toplumların gereksinim duyduğu sağduyulu, sağlam muhakeme yetisine sahip bireylerin doğru kararlar verebilmeleri, ancak doğru bilgiye erişmeleri ile mümkün olabilecektir. Bireylerin bilincini, söylemini, seçim, karar ve davranışlarını etkileyen “bilgi”, gündelik hayata ilişkin “haber”leri de içermektedir. Uzun bir geçmişi olan siyaset felsefesi çalışmalarında ileri sürüldüğü gibi, haber araçları, ideolojik nitelikler taşıyabilmektedir. “İdeolojik aygıt” niteliğinde görünen yazılı basın, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının; önemli bir haberi hiç yayımlamama veya farklı bir algı doğuracak biçimde yayımlama uygulamalarına karşı, içinde bulunduğumuz zamanda, İnternet üzerinde gerçekleşen haberleşme biçimleri alternatif medya kanalı olarak yükselişe geçmiştir. “Doğru bilgi”ye yönelik hassasiyet burada da geçerliliğini korumaktadır. Her ne kadar, bu platformda, yanlış bilginin doğrulanması kısa zaman içinde mümkün olsa da ilk etkinin önemi gözardı edilmemelidir.

6. Özgür İletişim

Demokratik toplumun sahip olduğu nitelikler arasında bulunan özgür iletişim, başlıbaşına, demokrasiyi tanımlayan unsurlar arasında yer almaktadır. Habermas’ın “‘Demokrasi’ deyince genel ve kamusal bir iletişimin kurumsal olarak güvence alınmış biçimlerini anlayacağız” [5] sözleri, özgür iletişimin demokrasinin varlığı üzerindeki belirleyici etkisini açıklamaktadır. Böyle bir iletişimin varlığı iletişim kanallarının açık olması ve bireysel hak ve özgürlüklerin güvende olmasıyla doğru orantılıdır. Bilgi kaynaklarının bireylerin erişimine açık olması beklenmektedir. Demokratik bir toplumda, bireylerin doğru bilgiye erişebilmesiyle birlikte, kişilerarası iletişimin de özgür biçimde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Basın dışından işinsanlarının, iletişim araçlarının ekonomi-politik ve kültürel gücü dolayısıyla medyaya duyduğu ilgi sonunda İnternet öncesi varolan kitle iletişim araçlarının sahipliğinde yaşanan tekelleşme ve medyanın mülkiyet yapısında yaşanan değişimin, özgür iletişime yönelik engeller oluşturduğu bilinmektedir. Sansür

ya da otosansür uygulamaları İnternet'in de arasında olduğu kitle iletişim araçlarını etkilemektedir. Her ne kadar İnternet özgür iletişimin gerçekleşeceği bir araç, ortam ve düzlem niteliğinde görünse de, bu niteliğe aykırı olabilecek özellikleri de barındırmaktadır.

7. İfade Özgürlüğü

Bireylerin gerek fikir ve görüşlerini açıklayabilmeleri, öneri ve gereksinimlerini iletebilmeleri, gerekse bilgilenebilmeleri için iletişim kanallarının açık, erişilebilir olması, kişi ve grupların bu olanağa sahip olması ve bu edimi gerçekleştirebilmeleri için herhangi bir çekinceleri bulunmaması gerekmektedir. Johnson, demokrasi, özgür karar verebilme ve mahremiyet hakkı arasındaki iç içe ilişkiyi açıklayarak, eleştirel düşünebilen, gündelik konular hakkında tartışabilen ve bu şekilde öğrenebilen ve akıllıca, özgürce davranabilen kişilerin demokratik toplumun yurttaşları olacağını, ancak, böyle olduğunda, olumsuz deneyimler yaşayan kişilerin demokratik pratikleri gerçekleştiremeyeceğini, “panoptikon” olarak adlandırılan içinde yaşadığımız toplumda bilişim teknolojilerinin sağladığı olanaklarla izlenen, gözetlenen bireylerin özgür biçimde, kendisi gibi davranamayacağını ileri sürmektedir [6]. Dolayısıyla, özgür iletişim için çok güçlü bir kanal ve düzlem niteliğindeki İnternet, demokrasinin baskı altında olduğu toplumsal bir yapıda, demokratik niteliklerin daha fazla zarar görmesine neden de olabilmektedir. Kişilerin özgürce düşüncelerini ifade edebilmeleri, böyle davrandıkları zaman başlarına kötü bir şey gelmeyeceği güvencesine sahip olmalarıyla doğru orantılıdır. Bunun yanında, izlenme olasılığı, kişilerin kendisi gibi davranmasını da engelleyebilmektedir. Johnson, bireylerin, izlendiklerine inandıkları zaman, izleyicilerinin istediği gibi, izleyicisinin normlarına uygun ve kendilerinden farklı olabilecek şekilde davranmaya zorlanacaklarını söylemektedir. Bu durum demokrasiyle bağdaşmamaktadır[7].

8. Katılım

Demokrasiyi tanımlayan özel niteliklerinden bir diğeri, yurttaşların yönetime katılabilmeleridir. Katılım unsuru değişik mekanizmalarla bireylerin fikir, görüş, öneri ya da itirazlarını yönetim görevini üstlenmiş ilgili birimlere iletilmesiyle gerçekleşmektedir. Önemli bir katılım aracı, sivil toplum kuruluşu olarak da adlandırıldığı görülen demokratik kitle örgütleridir. Yerel ve ulusal düzeyde varolan çeşitli kuruluşlar aracılığıyla kişi ve gruplar içinde yaşadıkları topluma ilişkin kararlar oluşturmakta, görüşlerini açıklamakta ve yönetim birimlerine iletmektedirler. Bu kararların oluşma sürecinde söz konusu olan fikir, bilgi paylaşımı ve tartışmaların İnternet'in

sağladığı en önemli olanaklar arasında olduğu söylenebilir. Demokratik toplumlarda ortak akılda buluşmak, ortak iyiyi bulmak büyük önem taşımaktadır. Demokrasinin bu niteliğinin, İnternet'in nitelikleriyle uyum içinde olduğu görülmektedir.

İnternet üzerinde, bireyler, coğrafyadan bağımsız şekilde grup oluşturabilmekte, İnternet'in sağladığı hızlı ve yaygın iletim olanağı sayesinde kısa sürede geniş katılımlı organizasyonlar düzenleyebilmektedir. Kişi ve gruplar görüş ve fikirlerini açıklayabilmekte, talep ve önerilerini iletebilmektedir. Doğrudan iletilen talep ve görüşlerin yanı sıra, hayatın farklı alanlarına yayılan etkileşim olanağı yurttaşların fikirlerini paylaşmalarına olanak sağlamaktadır. Örneğin, bir yurttaş, gazetede okuduğu günlük köşe yazısıyla ilgili eleştirisini, katkısını anında e-posta yoluyla yazara iletebilmektedir. Bunu yaparken, bu görüşlerini istediği kişi ya da gruplarla da İnternet üzerinden kolayca paylaşabilmektedir. Böylece hem doğrudan kendi fikirlerini belirtmiş, hem de dolaylı olarak kitlesel etki potansiyeli yaratmıştır. Kendi paylaştığı ileti alıcıları da –eğer iletilsinin dağıtılmaması için özel bir not eklemeyişerlerse bu görüşleri İnternet üzerinden kolayca diğer kişi ve gruplarla paylaşmaktadır.

Bu örneğin açıkça gösterdiği gibi, demokratik toplumun en belirgin özellik ve gereklerinden olan yurttaşların yönetime katılımı İnternet aracılığıyla kolaylaşmakta ve yaygınlaşmaktadır. Çok yönlü iletişim, ortak kararlar alınabilmesini mümkün kılarken, İnternet'in sağladığı düzlem, yönetici konumundaki kişilerin veya siyasetçilerin de bilgi ve açıklamalarını aktarabilmelerine olanak tanımaktadır. Siyasal iletişimin güçlü bir aracı konumundaki İnternet, seçmenlerin de siyasi partileri ve adayları tanımaları ve kendi görüş-talep ve önerilerini iletebilmeleri için yardımcı olmaktadır. Bu nedenle İnternet, gerek yerel, gerek ulusal düzeyde fikir-görüş-istek ve önerilerin iletilerek yönetime katılım sağlanması hususunda güçlü bir araç görünümündedir. Ancak bu akışın gerçekleşmesi, var olan/ devam eden toplumsal yapının demokratik nitelikleri taşımasıyla sağlıklı şekilde işleyebilmektedir.

9. Eşitlik

Bir toplumun demokratik olduğundan söz edebilmek, karar verme niteliğine sahip bütün yurttaşlarının yönetime katılmasıyla mümkündür. Demokratik pratikler daha geniş birçok özellik ve koşulu içerse de, en temel demokratik eylem oy kullanma olarak bilinmektedir. Farklı cinsiyetler, ergin yaş grupları, gelir ve meslek grupları üyeleri, farklı kentlerde yaşayanlar, vd.; bütün yurttaşlar oy kullanabilmektedir. Oysa bütün yurttaşların İnternet

erişimi bulunmamaktadır. Bu durumda, İnternet'in demokrasiyi geliştirdiği ve genişlettiğinden söz edilebilmesi, İnternet erişim oranlarının çok daha fazla artmasıyla mümkün olabilecektir.

İnternet'e erişim olanağına sahip olmak, öncelikle okuryazarlığı gerektirmesinin yanında, bilgisayar okuryazarı da olmayı, yanısıra, gerek altyapı, gerek donanım, gerekse yazılım ve İnternet servis sağlayıcılığı açılarından bu olanak ve araçlara erişebilirliği gerektirmektedir. Dünya düzeyinde incelendiğinde cinsiyet ve yaş grupları, gelir sınıfları, kentler ve kırsal kesim, kentlerin gelişmiş-az gelişmiş kısımları ya da kentler-bölgeler-ülkeler-kıtalar arasında eşitsizlikler olduğu gözlenmektedir. İnternet'in demokrasiyi desteklemesi, demokrasinin bileşenleri arasında bulunan "eşitlik" niteliğinin varlığıyla mümkün olabilecektir. İnternet'in tüm dünyada bütün insanların erişebildiği bir araç olması kişilerin ve ülkelerin gelişimi için de geniş yelpazede olanak sunduğundan; daha çok bilgilensmiş birey veya artan eğitim-iş fırsatlarının genişlettiği olanaklar kişi ve ülkelerin gelişmesi yönünde etkiler oluşturmaktadır. Eşitliğin sağlanamaması ise bu duruma karşıt değerlendirmeler içermektedir. Herman Tavani'nin dünya İnternet kullanımı istatistiklerine dayanarak aktardığı veriler, küresel boyuttaki sayısal bölünmeyi ortaya koyar niteliktedir [8]:

- 2005 yılı itibarıyla Avustralya, Kanada, Japonya, Güney Kore, Tayvan, Birleşik Krallık ve (Amerika) Birleşik Devletleri İnternet penetrasyonu %60'dan daha yüksek ülkeler olarak görünmektedir.
- Haziran 2008'de 1,463 milyar İnternet kullanıcısı olduğu belirtilmekte, aynı yıl Nijer, Etopya ve Kongo'da her 1000 kişinin 2 kişisi İnternet kullanıcısıyken, İzlanda ve Norveç'ten bu sayının 700'ün üzerinde olduğu açıklanmaktadır.
- 2008 istatistiklerine göre, dünya nüfusunun yaklaşık %14'ünü kapsayan Afrika'da İnternet penetrasyon oranı % 5.3 iken, bu oran, Kuzey Amerika'da % 73.6'dır. (İnternet World Stats, 2008)

Herman Tavani, bununla birlikte, 2000 ve 2008 yılları arasında Afrika'da İnternet kullanım artış oranının % 1031.2 olarak açıklamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde İnternet kullanımındaki küresel sayısal bölünmenin düzeltilmesi konusunda büyük gelişme kaydedildiği söylenmektedir.

İnternet erişimine yönelik sorunsal göstergeler, eşitsizlik unsurlarının birarada olmasıyla güçlenmektedir. Örneğin 50 "yaş"ın üzerinde bir "kadın", "kırsal" bölgede yaşıyorsa, düşük "gelir"e sahipse, "azgelişmiş bir ülke"nin,

"azgelişmiş bir bölgesi"nde yaşıyorsa, İnternet erişim olasılığı sıfıra yakın görünmektedir.

Bununla beraber, teknolojik olanaklara sahip gelişmiş bir ülkede yaşayan alt gelir grubu üyesi bireylerin İnternet erişimi düşük de olabilmektedir [9].

Dünya İnternet kullanımına yönelik gerçekleştirilen istatistik çalışmalarının sonuçları sayısal bölünme sorunsalını ortaya koyarken, yıllar içerisindeki olumlu yönelişe de işaret etmektedir. 2010 yılı istatistiklerinde %10,9 olarak görülen Afrika kıtası İnternet penetrasyonu, 2011 yılında %13,5 oranına yükselirken, 2012 yılında bu oran %15,6 olarak verilmektedir:

30 Haziran 2010 itibarı ile Kıtalara Göre Dünya İnternet Penetrasyonu (% Nüfus) [10]	
Afrika	% 10.9
Asya	% 21.5
Avrupa	% 58.4
Ortadoğu	% 29.8
Kuzey Amerika	% 77.4
Latin Amerika/Karayipler	% 34.5
Okyanusya/Avustralya	% 61.3

31 Aralık 2011 itibarı ile [11]		
	İnternet Pent.	Dünya İnt. Kullanım Payları
Afrika	%13.5	% 6.2
Asya	%26.2	%44.8
Avrupa	%61.3	%22.1
Ortadoğu	%35.6	% 3.4
K. Amerika	%78.6	%12.0
Latin Amerika/ Karayipler	%39.5	%10.4
Okyanusya/ Avustralya	%67.5	% 1.1

30 Haziran 2012 itibarı ile [12]		
	İnternet Pent.	Dünya İnt. Kullanım Payları
Afrika	%15.6	% 7
Asya	%27.5	%44.8
Avrupa	%63.2	%21.5
Ortadoğu	%40.2	% 3.7
K.Amerika	%78.6	%11.4
Latin Amerika/ Karayipler	%42.9	%10.6
Okyanusya/ Avustralya	%67.6	% 1.0

Türkiye'de İnternet Erişimi:

1990'ların son yıllarında yaygınlaşmaya başlayan İnternet kullanımına yönelik veriler değerlendirildiğinde, 2007 yılında hanehalkı bazında toplumun sadece beşte birine yakın bir oranının İnternet erişimi olduğu gözlenmektedir. Üç yıl içerisinde kullanım oranının arttığı ve 2009 yılından 2010'a uzanan dilimde yüzde 10'un üzerinde bir artış gerçekleşerek, hanehalkı İnternet erişiminin yüzde 41,6'ya ulaştığı görülmektedir.

Hanehalkı İnternet Erişimi [13]	
2007	% 19,7
2008	% 25,4
2009	% 30,0
2010	% 41,6

Hanehalkı İnternet Erişimi		
2011	% 42,9	[14]
2012	%47,2	[15]
2013	%49,1	[16]

2011 yılında, hanehalkı İnternet erişiminde bir önceki yıla göre, %41,6'dan %42,9'a hafif bir yükseliş gözlenmekle beraber, kentsel ve kırsal alan arasındaki erişim farkının çok yüksek olduğu görülmektedir. Oran, kentler için %51,0 olarak açıklanırken, kırsal bölgede %22,7'dir [14].

2012 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen "Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması" sonuçlarına göre ise Türkiye genelinde hanelerin %47,2'sinin evden İnternete erişim imkânına sahip olduğu bulgusu ortaya konmuştur.

Yaş grubu ve cinsiyete göre farklılaşma gösteren, İnternet erişim olanağı olan hane oranı ortalama olarak kentsel alanda %55,5, kırsal alanda %27,3'tür [15].

2013 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Sonuçları'na göre Türkiye genelinde hanelerin %49,1'i İnternet'e erişim olanağına sahiptir. 16-74 yaş grubundaki bireylerde İnternet kullanım oranı %48,9'dur. Kadın kullanıcı sayısının erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir. İnternet kullanım oranı 16-74 yaş grubundaki erkeklerde %59,3 iken, kadınlarda % 38,7'dir. Kentler ve kırsal alan arasında da oranlar arasında fark bulunmaktadır.

İnternet kullanımı kentsel alanda %58, kırsal alanda %28,6'dır. Farklılık bölgeler arasında da izlenmektedir. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Düzey-1'e göre İnternet kullanımının en yüksek olduğu bölge %61,4 ile TR1-İstanbul bölgesi olarak açıklanmaktadır. İkinci sırada %58,5 İnternet kullanım oranı ile TR5-Batı Anadolu bölgesi yer almaktadır. İnternet kullanım oranının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24'tür. İnternet kullanımının tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksek olduğu açıklanmıştır [16].

İstatistiklerin açıkladığı sonuçlara göre, Türkiye'de İnternet kullanımında her yıl görülen artış devam etmekle birlikte, hanehalkı bazında erişim oranı özlenenin oldukça altındadır. Yanısıra, sayısal bölünme sorunsalı çerçevesinde değerlendirildiğinde; cinsiyetler, yaş grupları, kentler - kırsal alan ve bölgeler arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.

10. İnternet'in Çalışması ve Denetimi

İnternet'in gerçek anlamda demokratik bir dünya yapısını desteklemesi, demokrasi kültürüne uygun, demokratik toplumsal pratikleri geliştirmesi ancak İnternet yönetiminin de çok katılımcı; her ülkenin, her toplumun, her kesimin fikirlerini aktaracak mekanizmaları oluşturmasıyla mümkün olabilecektir.

2003 yılında Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi'nin Cenevre'de yapılan 1. Bölümü'nde İnternet'in daha geniş katılımlı biçimde yönetilmesiyle ilgili olarak dile getirilen görüşler, "İlkeler Bildirgesi"nde yer almıştır. Buna göre, Uluslararası İnternet yönetişiminin eşgüdümlü şekilde yapılması gerektiği bildirilmiş, İnternet yönetişimi için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nden, hem gelişmekte olan, hem de gelişmiş ülke hükümetleri, özel ve sivil toplumun, tam ve etkin katılımını sağlayacak bir mekanizma oluşturacak bir çalışma grubu kurması talep edilmiştir [17].

İnternet yönetişiminin; uluslararası düzeyde, ademi merkeziyetçi; resmi ve özel kuruluşların, akademinin, araştırma topluluklarının, ulusal ve uluslararası örgütlerin dahil olduğu bir yapıda gerçekleşmekte olduğu açıklanmaktadır. Bu tablo içinde İnternet Mimarisi Kurulu (IAB-"İnternet Architecture Board"), İnternet Tahsisli Sayılar ve İsimler Kurumu (ICANN-"İnternet Corporation For Assined Numbers and Names"), İnternet Mühendisliği Görev Gücü (IETF-"İnternet Engineering Task Force"), İnternet Yönetişim Forumu (IGF-"İnternet Governance Forum"), İnternet Araştırma Görev Gücü (IRTF-"İnternet Research Task Force") gibi kuruluş ve oluşumlar görülmektedir [18].

İnternet ve demokrasi ilişkisinde tartışmaların sürdüğü bir diğer önemli özellik İnternet içeriğine yönelik denetimle ilgilidir. Özgür iletişimin akışı ile ilke ve hakların korunması amacı arasındaki dengenin kolay kurulamadığı görülmektedir. 1996 yılında Amerikan hükümeti tarafından çıkarılmak istenen bir yasaya karşı sivil kuruluşların açtığı dava sonucu verilen karar, devletin İnternet üzerinde düzenleyici rol oynamaması gerektiği yönünde olmuştur [19]. Genelde, özgür iletişimin engellenmemesi yönünde geniş bir fikir birliğine rastlansa da, belirli içeriklere erişimin denetlenmesi yönünde uzlaşma olduğu da görülmektedir. Bu konudaki çalışma ve düzenlemeler, insan hakları bağlamında bazı içeriklerin düzenlenmesine ilişkin öneriler sunmakta, şiddet, çocuk pornografisi gibi içeriklere erişimin sınırlandırılmasını önermektedir [20].

11. Sonuç

Demokrasi ve İnternet birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedir. Demokrasi kültürü ve demokratik toplum yapısının varlığı İnternet'in varlığını, İnternet'in varlığı da demokrasi kültürü ve demokratik toplum yapısını olumlu yönde etkilemektedir. İnternet teknolojisinin sağladığı olanaklar demokrasinin çok sayıda özsel niteliğini destekler ve geliştirici niteliktedir. Bununla beraber, var olan engelleyici ya da olumsuz yönde etkileme potansiyeli bulunan, demokrasi kültürü ve demokratik toplum yapısını karşıt yönde etkilemesinin söz konusu olduğu unsurların da olduğu gözlenmektedir. İnternetin bireysel ve toplumsal gelişim olanakları sunan niteliği, demokrasinin olduğu bir toplumun temel niteliklerinden olan sağduyulu kararlar verebilen bireylerin oluşturduğu halkın egemenliğini desteklemektedir. Bunun için bireylerin "doğru" bilgiye erişebilmesi; hem gündelik gereksinim ve kararlar, hem kişisel gelişim, hem de olanbitene ilişkin haberdar olması açılarından gerekli koşul niteliğindedir. Demokratik toplumun belirgin özelliklerinden katılımcılık ise İnternet'in araçsal ve ortamsal rolü ile kolaylaşmış ve yaygınlaşmıştır. Her ikisi de, bilgi kaynaklarının açık ve erişilebilir olmasının yanında, bu olanağa "bütün" insanların sahip olmasıyla, yani, demokratik toplumda olması beklenen "eşitlik" unsurunun da sağlanmasıyla mümkündür. Herkesin erişebildiği İnternet'in, diğer insanlara "saygı" ilkesi benimsenerek, başkasına zarar vermeden kullanılması ve bu ileri teknolojinin, insanlığın bugüne değin çözemediği yoksulluk, eğitim gibi temel sorunların çözümünü yönünde kullanılması daha uygar, daha mutlu bir dünyanın kurulması için çok büyük olanaklar sunmaktadır. İnternet'in iyiliğin değil, kötülüğün çoğalmasına neden olmaması yasak ve katı kurallarla mümkün değildir. Dünya düzeyinde bireyler ve toplumlar üzerinde "dönüştürücü" etki

oluşturan yeni bir teknolojinin, yeni bir aracın, yeni bir ortamın kendine özgü ilkeleri, kuralları olması doğaldır. Ancak, kurallarla engellenmesi mümkün olmayan zararlar, ya da geliştirilmesi mümkün olmayan anlayış ve alışkanlıklar bulunmaktadır. Varsayımsal olarak; "Kimliğinizi gizlemeyin, başkalarının e-postalarını okumayın" gibi kuralların anlamsız ve işlevsiz olacağı açıktır. Toplumun bütününde etik anlayışın geliştirilmesi, kendine ve başkalarına "saygı"nın esas alınması, tekil alanlarda da yaşamı iyileştirecektir. İnternet'in ve genel anlamda teknolojinin, olumlu yönde oluşturduğu etkiyi sürdürmek ve çoğaltmak, bu teknolojiyi geliştirme amacından başlamaktadır. İlk düşünceyi geliştiren kişilerden, finans kaynağı kişi ve gruplardan, teknolojiyi tasarlayan, geliştiren ve kullanan kişilere uzanan eksende herkes sorumludur. Olumlu etkiyi arttırmak, zararları engellemek; toplumda var olan sosyal, ekonomik sorunların çözülmesi, bilime-sanata-edebiyata-spora değer verilmesi, kendine ve başkalarına "saygılı" insanların çoğalmasıyla mümkün olabilecektir.

Kesinlikle emin olamasak da, niyet ve çabaların bu nitelikte olması, böyle olması yönündeki olasılıkları desteklemekte ve beslemektedir.

Kaynakça:

- [1] Timisi, N.; 'Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi', Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003, ss. 183-184.
- [2] A.g.e.; Aktaran., ss. 13-14.
- [3] Johnson, D. G. (2); 'Computer Ethics', Pearson Education, Inc., NJ, 2009, 4th ed., s. 211.
- [4] Johnson, D. G. (1); 'Computer Ethics', Prentice-Hall, Inc., NJ, 2001, 3rd ed., s. 116.
- [5] Habermas, J.; 'İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim', Çeviren: Mustafa Tüzel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, 4. Baskı, s. 75.
- [6] Johnson (2); a.g.e., ss. 96-97.
- [7] A.g.e., ss. 96-97.
- [8] Tavani, H.; 'Ethics and Technology – Controversies, Questions, and Strategies for Ethical Computing', John Wiley & Sons, Inc., NJ, 2011, 3rd ed., ss.301-302.
- [9] A.g.e., s. 302.
- [10] 'INTERNET USAGE STATISTICS, Usage and Population Statistics'

<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
(Erişim 28.04.2011)

[11] 'Internet World Stats, Usage and Population Statistics',

<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
(Erişim 18.04.2012)

ERROR: syntaxerror
OFFENDING COMMAND: --nostringval--

STACK:

/URI
/URI
/S
-mark-
/Action
[0 0 0]
/Color
[0 0 0]
/Border
[71.25 697.6 249.75 712.6]
/Rect
-mark-